



DENGE VE  
DENETLEME AĞI

DENGEDENETLEME.ORG

*Farklı düşünüyoruz, bir arada çözüyoruz*

# Güçlendirilmiş Parlamente Sistemine Geçiş Önerilerinin Denge ve Denetleme Değerlendirmesi



# > İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	5
DDA'NIN DENGE VE DENETLEME TANIMI .....	7
YASAMA-YÜRÜTME .....	8
YÜRÜTME.....	8
YASAMA.....	11
YASAMA ORGANININ OLUŞUM BİÇİMİ .....	11
YASAMA ORGANININ İÇ İŞLEYİŞİ .....	12
YASAMA ORGANININ İŞLEVLERİ .....	14
YARGININ DIŞSAL & KURUMSAL BAĞIMSIZLIĞI .....	15
YARGI .....	16
YARGININ DIŞSAL & KURUMSAL BAĞIMSIZLIĞI .....	16
YARGININ İÇSEL BAĞIMSIZLIĞI .....	18
ŞEFFAF, KATILIMCI, HESAP VEREBİLİR, ETKİN YEREL YÖNETİMLER .....	20
TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER .....	24
ETKİN, BAĞIMSIZ VE ÇOĞULCU SİVİL TOPLUM.....	25
ÖZGÜR BASIN VE MEDYA .....	27





## > GİRİŞ

Türkiye 2000'li yılların başından itibaren yoğun bir anayasa tartışması içerisine girmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2007 yılında ortaya koyduğu yeni anayasa çalışması, 2011 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tüm siyasi partilerin katılımıyla oluşturulan Anayasa Komisyonu, parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine (CHS) geçişin yaşandığı 16 Nisan 2017 halkoylaması anayasa etrafındaki bu tartışmaların önemli uğrakları olmuşlardır. Son zamanlarda, gerek muhalefet partilerinin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine yönelik eleştirileri ve güçlendirilmiş parlamenter sistem önerileri, gerekse iktidar bloğunun yeni sivil anayasa çıkışı, hükümet sistemi ve anayasa tartışmalarının önümüzdeki dönemde de Türkiye siyasetinde önemini koruyacağını göstermektedir.

Denge ve Denetleme Ağı (DDA) olarak kuruluşumuzdan günümüze, demokratik denge ve denetleme sisteminin kurulduğu, oydaşmaya dayalı katılımcı bir sivil anayasa gündemimizde oldu. Sistem değişikliğinin gündeme geldiği tarihten itibaren DDA'nın denge ve denetleme tanımı ve ölçütleri üzerinden anayasa değişikliği paketinin

olumlu/olumsuz yönlerine vurgu yaptığımız ve kendi önerilerimizi sunduğumuz çalışmalar yaptık. Aynı zamanda, CHS'nin yürürlüğe girdiği tarihten günümüze denge ve denetleme karnesini çıkardığımız rapor çalışmalarımızı da kamuoyuyla paylaştık. Bu çalışmalarımız ve son dönemde Türkiye'de yaşananlar, sağlıklı işleyen bir denge ve denetleme sisteminin önemini somut şekilde ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın amacı, muhalefet partilerinin güçlendirilmiş parlamenter sistem önerilerini ve ortaya çıkan reform öneri metinlerini DDA'nın denge ve denetleme tanımı ve ölçütleri üzerinden incelemektir. Şüphesiz tüm siyasi partiler henüz sistem/anayasa değişikliğine ilişkin önerilerini somutlaştırmış değil ve ortaya konan metinler ve öneriler zaman içerisinde değişikliğe açık durumdadır. DDA olarak bu durumu bir problem olarak değil, tam aksine sivil toplumun ve vatandaşların sürece katılımı ve görüş ortaya koymaları için bir fırsat olarak görüyoruz. Bu nedenle, bu rapor çalışmamızı sonlandırılmış bir çalışma olarak görmüyor ve diğer partilerin kamuoyuyla paylaştıkları reform öneri metinleriyle güncellenecek bir çalışmanın ilk adımı olarak sunuyoruz.

Böyle bir çalışmanın farklı siyasi partilerin anayasa değişikliğine ilişkin önerilerini bir araya getiren kolay anlaşılır bir metin olması yönünden vatandaşların ve diğer paydaşların bu tartışmaları takip etmelerini kolaylaştıracağına inanıyoruz. Ayrıca, tüm siyasi partiler tarafından ortaya konulan önerilerin DDA'nın denge ve denetleme ölçütleri üzerinden test edilmesinin, Türkiye'de yeni anayasa ve anayasa değişikliği önerilerinin daha sağlıklı bir zeminde tartışılmasına katkı yapacağı inancındayız.

Sürekli güncellenecek olan bu çalışma sadece siyasi partilerin kamuoyu ile paylaştıkları reform öneri metinleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Şüphesiz ki siyasi partilerin reform öneri metinlerine dahil etmedikleri ama siyasi demeçlerinde ya da parti programlarında vurguladıkları önemli konular bulunmaktadır. Ancak bu raporda sadece reform öneri metinlerinin içeriği üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

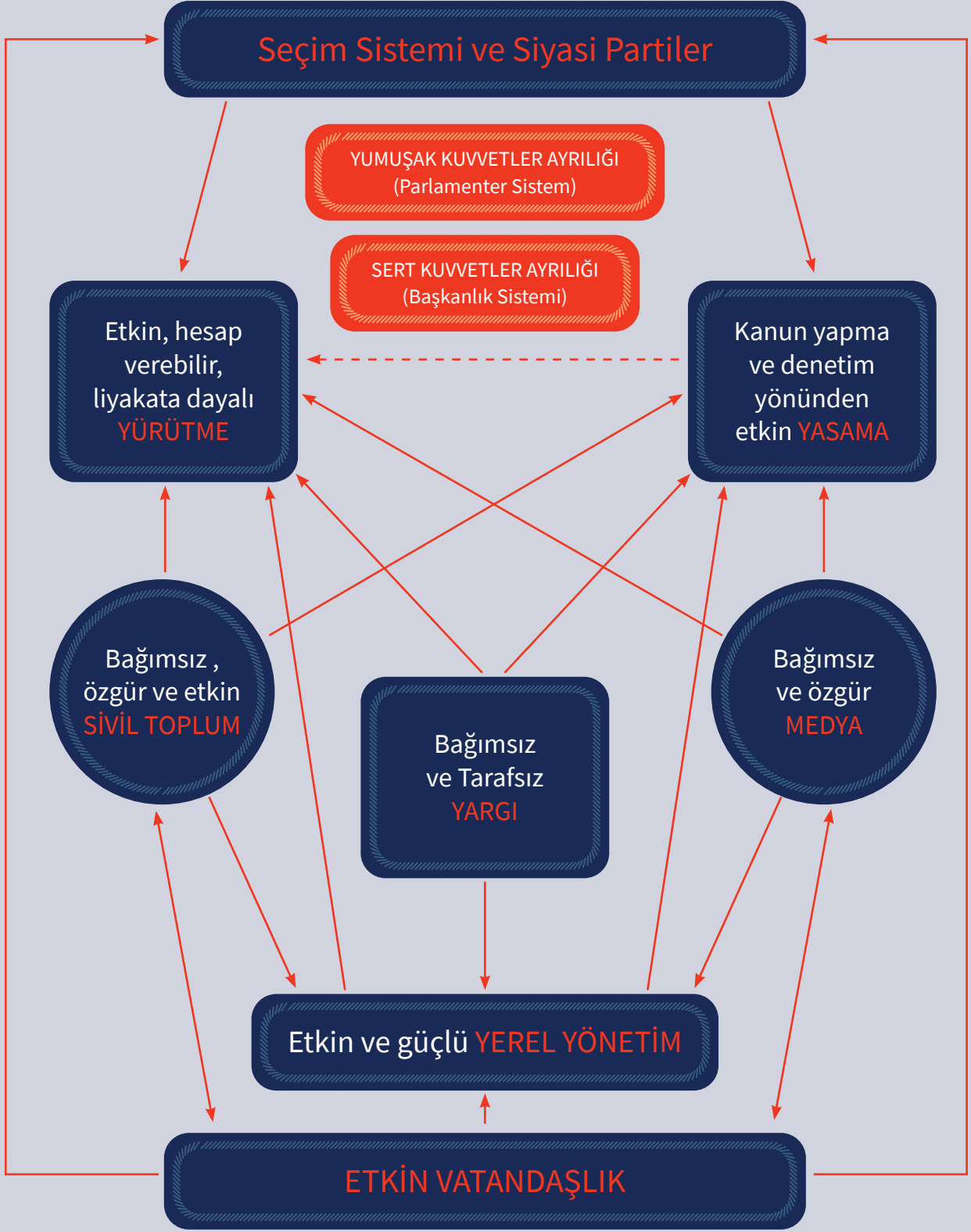


## > DDA’NIN DENGE VE DENETLEME TANIMI

Denge ve denetleme kavramı kuvvetler ayrılığı kavramından ayrı düşünölemeyecek bir kavramdır. Kuvvetler ayrılığı temelde devlet mekanizmasının fonksiyonlarının yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında paylaşılmasını ifade etmektedir. Kuvvetler ayrılığı, sadece erkler arasında bir bağımsızlık ilişkisini ve yetki alanı farklılığını ifade etmemekte, aynı zamanda bu erklerin birbirlerini denetlemesi bağlamında, karşılıklı bağımlılıklarını da içermektedir. Bu nedenle, hem erklerin yetki alanlarının belirlenmesi/ayrıştırılması ve birbirlerinden bağımsızlığı, hem de birbirlerini denetleme yönünden ilişkileri, demokratik bir denge ve denetleme sisteminin yaşamsal koşuludur.

Denge ve Denetleme Ağı olarak yukarıda tanımlanan yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında kuvvetler ayrılığına dayanan bir denge ve denetleme tanımından daha geniş bir tanım benimsiyoruz. Bu geniş tanım, denge ve denetlemeyi demokrasi kültürünün yerleşip yaygınlaşması ve toplumsal uzlaşmanın sağlanması hedefiyle ortaya konan bir yaşam biçimi olarak görmektedir. Bu çerçevede, etkin ve merkezi dengeleyen ve denetleyen yerel yönetimler, özgür ve bağımsız medya, etkin, bağımsız sivil toplum, etkin ve hesap soran vatandaşlar bu geniş denge ve denetleme sistemi tanımımızın diğer önemli bileşenlerini oluşturmaktadır.

Aşağıda Denge ve Denetleme Ağı’nın denge ve denetleme tanımı ve bu tanımın bileşenlerini görsel olarak sunuyoruz. Şekilde sağlıklı işleyen bir denge ve denetleme sisteminin temel bileşenleri görülürken, hangi bileşenlerin ne yönde denge ve denetim yaptığı da turuncu oklarla gösterilmiştir. İlerleyen bölümlerde siyasi partilerin sisteme ilişkin reform önerileri Ağı’nın denge ve denetleme tanımı ve bileşenleri üzerinden incelenecektir (ŞEKİL 1).





## > YASAMA-YÜRÜTME



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metni, yasama ve yürütme erkleri arasında saf parlamenter sisteme uygun şekilde yumuşak kuvvetler ayrılığını benimsiyor. Meclis tarafından seçilen ve tarafsız, yetkisiz ve sorumsuz cumhurbaşkanı ve yetkili ve sorumlu başbakan ve bakanlar kurulundan oluşan ikili bir yürütme erki öneriliyor. Cumhurbaşkanının tarafsız ve yetkisiz hale gelmesinin, yürütme içerisinde işleyişi kilitleyecek çatışmaların doğması önünde engel teşkil edeceği vurgulanıyor.
- Güçlendirilmiş parlamenter sistemin bir gereği olarak cumhurbaşkanının meclis tarafından nitelikli çoğunlukla seçilmesi, cumhurbaşkanıyla meclisin görev sürelerinin ayrıştırılması, cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisiyle ilişkisinin kesileceği ve cumhurbaşkanının sembolik anayasal yetkilerini tam bir tarafsızlıkla kullanacağı vurgulanıyor.
- İcrai bir yetki kullanmayacak olan cumhurbaşkanının verdiği tüm kararlar başbakan ve ilgili bakanın karşı imzasına tabi kılınarak cumhurbaşkanının görevinden doğan cezai sorumluluğunun başbakan ve ilgili bakan tarafından üstlenilmesi öneriliyor. Yüce Divan'a sevk, vatana ihanet suçuyla sınırlandırılmakta ve böyle bir durumda cumhurbaşkanının görevinin sona ereceğinin altı çiziliyor.



### İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde dünyadaki parlamenter hükümet sistemiyle yönetilen ülkelerle benzer şekilde ikili bir yürütme organı ortaya konuluyor. İkili yürütme yapısı partisz, yetkileri sınırlandırılmış, tarafsız cumhurbaşkanlığı ve etkin hesap verebilir bakanlar kurulu ve başbakandan oluşuyor. İyi Parti'nin reform önerisinde cumhurbaşkanının atama yetkisi kendisinin devleti ve millet temsil etme görev ve yetkisi ile orantılı hale getiriliyor. Görev süresi 6 yıl ile sınırlandırılan cumhurbaşkanının seçim usulü reform öneri metninde ayrıntılandırılmıyor. Gelecek Partisi ile benzer şekilde yasama ve yürütme erkleri arasında saf parlamenter sistem çerçevesinde yumuşak kuvvetler ayrılığını benimsiyor.

## > YÜRÜTME

İdari yapılanmalar içerisinde bağımsız denetleyici kurumlara yer veriliyor mu? Bu kurumların etkin düzenleme ve denetim yapma olanakları var mı?



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bağımsız denetleyici kurumlara ilişkin bir reform önerisi bulunmuyor.





## İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin reform öneri metninde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Kamu İhale Kurumu, Tasarruf Mevduat Fonu gibi kurumların kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip kurumlar haline getirileceği vurgulanıyor. Kurulların başkan ve üyelerinin dört yıllığına Bakanlar Kurulu tarafından atanacağı belirtiliyor. Kurul üyelerinin seçimlerinin nesnel kriterlere bağlanarak üyelerin mali haklarında yeknesaklık sağlanacağı belirtiliyor.

Merkezi yürütmenin yetkileri güçlü yerel yönetimlerle dengeleniyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde yerel yönetimlerin merkezi yönetimi dengeleme kapasitesini arttıracak bir reform önerisi bulunmuyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin reform öneri metninde merkezi ve yerel yönetimler arasındaki görev ve kaynak bölüşümüne dair sorunların katılımçılık, demokratikleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde giderileceği belirtiliyor (Parti'nin yerel yönetimlere ilişkin önerileri yerel yönetimler bölümünde detaylandırılmıştır).

Yürütmenin yasama organına karşı hesap verebilirliğini kuvvetlendiren mekanizmalar var mı? Yürütme yargı denetimine tabi kılınıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde başbakan ve bakanlar kurulunun yürütme içerisinde güçlendirileceği vurgulanıyor. Yürütme yetkisini etkin bir şekilde kullanacak olan başbakan ve bakanlar kurulunun seçimler yoluyla halka karşı, denetim mekanizmalarıyla ise meclise karşı siyasi olarak hesap verebilir ve sorumlu kılınırken, hukuki ve cezai olarak da yargı makamlarına karşı sorumlu kılınıyor. Gelecek Partisi reform öneri metninde yürütmenin yasama organına karşı hesap verebilirliğini kuvvetlendiren birçok düzenleme ortaya koyuyor. Bunlardan başlıcaları:
  - Sözlü soru mekanizmasının etkinleştirilmesi;
  - Gensoru müessesinin geri getirilmesi;
  - Meclis soruşturması ve araştırmasının etkinleştirilmesi;
  - Meclisteki denetim komisyonlarının etkinliğinin artırılması;
  - Yürütmenin mali denetiminde Sayıştay'ın güçlendirilmesi;
  - Meclisin bütçe hakkının etkinleştirilmesi



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde yürütmenin yasama organına karşı hesap verebilirliğini kuvvetlendiren birçok reform ortaya koyuyor. Bunlardan başlıcaları:
  - Sözlü ve yazılı soru mekanizmalarının etkinleştirilmesi ve Bakanların bu mekanizmalara uyumunu denetleyecek bir komisyonun Mecliste kurulması;
  - Meclis soruşturması mekanizmasının yürütme üyelerine cezai sorumluluk doğuracak şekilde etkinleştirilmesi;
  - Gensoru mekanizmasının getirilmesi;
  - Meclis denetim komisyonlarının etkin hale getirilmesi;
  - Sayıştay denetiminin güçlendirilmesi
  - Meclisin bütçe konusunda sahip olduğu yetkilerin güçlendirilmesi ve etkinleştirilmesi.

## > YASAMA

### Yasama Organının Oluşum Biçimi

Yasama organı doğrudan halk tarafından genel, eşit ve gizli oy ilkelerine dayalı serbest seçimlerle belirleniyor mu?

- Her iki Parti de yasama organının genel, eşit ve gizli oy ilkelerini dayalı serbest seçimlerle belirleneceğini reform öneri metinlerinde ortaya koyuyorlar.

Yasama organı seçimlerinde adayların eşit koşullarda ve adil bir biçimde yarışması güvence altına alınıyor mu? Seçim sürecinin tüm aşamalarında saydamlık sağlanıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde yukardaki ölçütlere ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- Seçimlerin adil ve özgür şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla seçimlere ilişkin önemli değişiklikler hedefliyor. Bu hedeflerden başlıcaları:
  - Siyasetin finansmanında şeffaflığın sağlanması ve partilere ve adaylara belli bir miktarın üzerinde yapılan bağışların yasaklanması;
  - Seçim döneminde yapılan tüm harcamaların şeffaflık gereği kamuoyuyla paylaşılması;



- Siyasetin finansmanı bağlamındaki ilkelerin denetiminin Anayasa Mahkemesi tarafından yapılması;
- Seçim dönemi başlangıcında Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanlarının görevlerinden çekilmesi ve bu görevlere milletvekili seçilme yeterliliğine sahip, herhangi bir siyasi parti üyeliği bulunmayan kişiler arasından Cumhurbaşkanınca atama yapılması;
- Basın ve medya tarafsızlığının sağlanarak seçimlerde adaylara eşit koşullar sağlanması;
- Seçim güvenliği ve seçimlerin adil ve özgür gerçekleştirildiğinin tespitine ilişkin yurtiçi ve yurtdışı gözlemcilerle her türlü kolaylığın sağlanması;
- Yüksek Seçim Kurulu kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi'ne başvurulabilmesi;
- Seçimlerin sevk ve idaresine ilişkin ve seçim uyuşmazlıklarının yargısal denetiminin ayrı organlar tarafından yürütülmesi ve yargısal denetim kararlarına bireysel başvuru yolunun açık tutulması;
- Seçimlerin yargısal denetimini yapacak olan yargıçların 10 ya da 12 yıllık süreler için bir defaya mahsus olarak görev süreleri değişmeden seçilmeleri.

Seçimler, seçmen ve temsilci arasında doğrudan ve hesap verebilir bir ilişki kuruyor mu?  
Seçim sistemi çoğulculuğu ve temsilde adaleti sağlıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde seçimlerde temsilde adalet ve çoğulculuğu sağlamak adına %10 barajının kaldırılmasını taahhüt ederken Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Kanunu'nda temsilde adaleti sağlamak adına köklü değişiklikler yapılacağını vurguluyor. Bu değişikliklerin içeriği reform öneri metninde ayrıntılandırılmıyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde dar ya da daraltılmış bölge seçim sisteminin, halkın oylarını en yüksek oy alan parti lehine ipotek altına alınacağını ve temsilde adalet ilkesini zedeleyeceğini vurguluyor. Ancak seçim sistemine ilişkin somut bir reform önerisi sunmuyor. Seçim barajına ilişkin olarak da Parti %10 seçim barajının, temsilde adaleti sağlamak amacıyla %5 seviyesine indireceğini taahhüt ediyor. Gelecek Partisi ile benzer şekilde Siyasi Partiler Kanunu'nda değişiklik taahhüdünde bulunan Parti, bu değişiklikleri reform öneri metninde detaylandırmıyor.



## Yasama Organının İç İşleyişi

Yasama organının kendi iç düzenine ve işleyişine ilişkin kurallar, kendi yapacağı iç tüzükte açık bir biçimde düzenleniyor mu? Yasama organı kendi gündemini belirleme konusunda tam yetkili mi? Yasama organı mensupları önerilen gündemi değiştirme hakkına sahip mi?

- Her iki siyasi parti de meclisin iç düzeninin ve işleyişinin, meclis tarafından yapılacak Meclis İçtüzüğü ile düzenleneceğini reform öneri metinlerinde vurguluyorlar. Her iki siyasi partinin reform metinlerinde milletvekillerinin gündem belirleme/değiştirme konusunda kanun yapma ve denetim yönünden kuvvetlendireceği vurgulanıyor.

Yasama organı mensupları yasama bağıışıklıklarından yararlanıyor mu?

- Her iki siyasi partinin reform öneri metninde milletvekili dokunulmazlıklarına ilişkin bir reform önerisi ortaya konmuyor.

Yasama organında muhalefetin/çoğunlukta olmayan grupların varlığını ve yasama faaliyetlerine etkin katılımını sağlayan mekanizma ve kurallar açıkça belirtiliyor mu?



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi, reform öneri metninde seçim barajını kaldırarak temsilde adaleti ve çoğulculuğu meclis içerisinde kuvvetlendireceğini vurguluyor. Ayrıca, yasama faaliyetlerinde muhalefet partilerinin etkin katılımını sağlamaya yönelik değişiklikler sunuyor:
  - Muhalefet partilerinin yasama faaliyetine katılımını olumsuz etkileyen torba kanun usulünün kaldırılması;
  - Yasama süreçlerinin partiler arası uzlaşmaya dayanan demokratik çoğulculuk anlayışına uygun olarak şekillenmesi;
  - Muhalefet partilerine Komisyon oluşum aşamasında, Komisyon Divanında temsil edilme hakkının garanti edilmesi.



### İYİ PARTİ

- İyi Parti, reform öneri metninde seçim barajını %5'e indirerek temsilde adaleti ve çoğulculuğu meclis içerisinde kuvvetlendireceğini vurguluyor. Ayrıca yasama faaliyetlerinde muhalefet partilerinin etkin katılımını sağlamaya yönelik değişiklikler sunuyor:
  - Torba kanun yönteminin terk edilmesi;
  - Komisyonların daha çoğulcu bir yapıya kavuşturulması ve muhalefet partilerinin komisyonlarda vekil aritmetiğine göre adil ve etkin temsili;
  - Kanunların Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine iptal davası açma hakkının son seçimlere katılarak Meclis'te grup kurmuş tüm siyasi partilere tanınması.



Yasama organında denetim işlevini üstlenen komisyonlar bu işlevi yerine getirmek için uygun araçlara sahip mi?



## GELECEK PARTİSİ

- İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Dilekçe Komisyonu, KİT Komisyonu Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu gibi denetim komisyonlarının etkinliğinin artırılması;
- Meclis Araştırma Komisyonlarının etkin denetim yapabilecek şekilde düzenlenmesi. Komisyonların hazırladıkları rapor önerilerinin hayata geçmesi için izleme sürecinin getirilmesi.



## İYİ PARTİ

- Meclis Araştırma Komisyonlarının etkin denetleme yapacak şekilde yeniden düzenlenmesi. Bu komisyonların bilgi taleplerine cevap verme zorunluluğu getirilmesi;
- Bütçeye ilişkin Plan Bütçe Komisyonu'nun temsil ve etkinlik seviyesinin artırılması ve Kesin Hesap Komisyonu'nun ayrı olarak kurulması.

Yasama faaliyetlerinde yurttaşların ve sivil toplumun katılımını teşvik edecek ve güvence altına alacak yöntemler uygulanıyor mu? Yasama organı ve sivil toplum/çıkar grupları arasındaki ilişkinin saydam bir temelde yürümesini sağlayacak yasal düzenlemeler var mı?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde Meclisin elinden alınan yazılı soru gibi denetim mekanizmalarının sivil toplumun denetim kapasitesini de aşındırdığını belirtiyor. Ancak yasama faaliyetlerine yurttaşların ve sivil toplumun katılımını teşvik edecek ve güvence altına alacak somut öneriler sunmuyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde yasa tasarısı ve tekliflerinin ilgili Meclis Komisyonlarında meslek ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu etkin katılımı yapıldığını vurguluyor. Ancak sivil toplum katılımını güvence altına alacak somut yöntemleri ayrıntılandırmıyor. Benzer şekilde yasama organı ve sivil toplum/çıkar grupları arasındaki ilişkilerin şeffaf bir temelde yürümesini sağlayacak yasal düzenlemeler metninde bulunmuyor.



## Yasama Organının İşlevleri

Kanun yapma bakımından yasamanın etkinliğini arttıracak düzenlemeler var mı?



### GELECEK PARTİSİ

- Torba kanun usulünün terk edilmesi;
- Genel görüşmenin etkinleştirilmesi;
- Meclis komisyonlarının yeniden yapılandırılarak güçlendirilmesi
  - Muhalefet partilerine komisyon Divanında temsil hakkı garantisi
  - Yasaların görüşülmesi ve metinlerin yazılmasında komisyon aşamasının ağırlığının arttırılması;
  - Bakanlık bütçelerinin bütçe komisyonları öncesinde ilgili komisyonlarda müzakere edilmesi.



### İYİ PARTİ

- Torba kanun yönteminin terk edilmesi;
- Komisyonların daha etkin hale getirilmesi;
- Komisyonların daha çoğulcu bir yapıya kavuşturulması ve muhalefet partilerinin komisyonlarda adil ve etkin temsili;
- Meslek ve sivil toplum kuruluşlarının Meclis komisyonlarında yasa yapım süreçlerine katılımı gibi değişiklikler Meclisin etkin kanun yapmasına yönelik değişiklikler arasında sıralanıyor.

Yasamanın denetim işlevini etkinleştirecek düzenlemeler var mı?



### GELECEK PARTİSİ

- Sözlü soru mekanizmasının yeniden uygulanması;
- Gensoru müessesinin yeniden ihdas edilmesi ve sistemin tıkanmasını önlemek için 'yapıcı güvenoyu oylaması' usulünün getirilmesi;
- Meclis soruşturması müessesesinin işler hale getirilmesi ve Meclisin denetim yetkisinin güçlendirilmesi;
- Meclis Araştırmasına izleme süreci getirilmesi ve bu müessesinin etkin şekilde çalışması;
- Ticari sır, devlet sırrı kavramlarının yeniden tanımlanarak Meclisten bilgi saklanması önüne geçilmesi. Bilgisine başvurulmak istenen ve Meclise davet edilen kamu görevlileri veya özel ve tüzel kişilerin Meclise gelme zorunluluğu;



- Meclisteki denetim komisyonlarının etkinliğinin artırılması;
- Yürütmenin mali denetiminde Sayıştay'ın güçlendirilmesi ve Sayıştay tarafından hazırlanan raporların zamanında görüşülerek karara bağlanması;
- Meclisin yürütmeyi denetleme yetkisi olan bütçe hakkının etkinleştirilmesi.



## İYİ PARTİ

- Parlamenter sistemde meclisin yürütmeyi denetleme mekanizmalarının başında gelen güvenoyu mekanizmasının getirilmesi;
- Meclisin denetim mekanizması olan güvenoyu mekanizmasının, yönetimde istikrarı da korumak için 'yapıcı güvensizlik oyu' ile uygulanması;
- Bakanlar Kurulunun ya da her bir bakanın gensoru mekanizmasıyla düşürülebilmesi;
- Meclisin önemli denetim mekanizmalarından olan sözlü ve yazılı soru mekanizmalarının etkinleştirilmesi ve soruların muhatabı olan bakanların meclise açıklama yapma zorunluluğu;
- Bakanların Meclis İçtüzüğünde belirtilen bu mekanizmalarla uyumlu çalışmasını denetleyecek bir komisyonun kurulması;
- Bakanların işlemleri ile ilgili milletvekillerinin daha etkin ve güncel bilgi edinebilmesi için bakanlıklarda 'TBMM irtibat birimi' kurulması.
- Meclis araştırma komisyonlarının yapısının yeniden düzenlenmesi ve denetleme yetkilerinin etkinleştirilmesi;



## > YARGI

### Yargının Dışsal & Kurumsal Bağımsızlığı

Yargıçların meslekî yaşamlarına (kariyerlerine) ilişkin tüm kararlar nesnel ölçütlere dayanıyor mu? Bu kararlarda liyakatin, ilgililerin, yeterlik, yetenek ve nitelikleri esas alınıyor mu?



#### GELECEK PARTİSİ

- Yargı kurumlarında mesleğe kabulde mülakat usulünün kaldırılması ve sınav gibi objektif kriterlerin uygulanması;
- Hukuk fakültelerinin giriş koşullarının ve mezuniyet kriterlerinin yargıda etkinlik ve liyakat çerçevesinde gözden geçirilmesi.



#### İYİ PARTİ

- Hakimlerin, savcılarının ve avukatların uzmanlaşmalarına yönelik düzenlemelerin yapılması;
- Bangolor Yargı Etiği İlkeleri ve Venedik Komisyonu ilkeleri dikkate alınarak yargıçların kariyerlerine ilişkin kararlarda liyakatin esas alınması;
- Yargıçların mesleğe kabullerinde mülakat usulünün terk edilmesi.

Yargıçların meslekî yaşamlarına (kariyerlerine) ilişkin tüm kararlar nesnel ölçütlere dayanıyor mu? Bu kararlarda liyakatin, ilgililerin, yeterlik, yetenek ve nitelikleri esas alınıyor mu?



#### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi, Hakimlerin ve Savcılarının seçimi ve mesleki yaşamları hakkındaki kararlarda yetkili olan Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun (HSK) özerk ve çoğulcu bir yapıya kavuşturulması gerektiğini vurguluyor.
- Reform öneri metninde HSK'nın oluşumuna ilişkin somut bir formül ortaya konmuyor. Ancak Kurul'un bir kısım üyelerinin Yargıtay ve Danıştay kıdemli üyelerinden veya daire başkanları tarafından kendi aralarından, bir kısım üyelerinin nitelikli çoğunluk şartına uyarak TBMM tarafından, bir kısım üyelerin de Barolar Birliği tarafından seçilmesi öneriliyor.
- Kurul'un başkan seçme yöntemine ilişkin somut bir öneriye reform öneri metninde rastlanmıyor.





## İYİ PARTİ

- İyi Parti, reform öneri metninde HSK'nın yapısı ve Kurul'a üye atama sisteminin değiştirileceğini söylüyor. Kurul'un 15 üyeden oluşacağı belirtiliyor. Bu üyelere 3'nün cumhurbaşkanı tarafından; 3 üye Yargıtay tarafından; 2 üye Danıştay tarafından; 2 üye Barolar Birliği tarafından; 2 üye Yüksek öğretim Kurumu tarafından; 2 üye hakim ve savcılar arasından; 1 üye ise TBMM tarafından nitelikli çoğunlukla seçileceği belirtiliyor.
- İyi Parti'nin reform öneri metninde HSK başkanının, HSK tarafından gizli oy ve üye tamsayısının salt çoğunluğunun you ile seçileceği ve Adalet Bakanı ya da müsteşarının Kurul'a sadece gözlemci olarak katılabileceğini belirtiyor.

Azledilmezlik ve görev yeri güvencelerinin tanınması; terfi yoluyla dahi olsa onayı alınmadan bir yargıcın başka bir mahkemeye atanmaması sağlanıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde hakim teminatının yargı bağımsızlığı açısından önemini vurgulayarak hakim teminatının güçlendirilmesi amacıyla coğrafi teminatın yargının tüm kademelerinde yaygınlaştırılacağını taahhüt ediyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti, hakimlerin ve savcılarının ekonomik, coğrafi ve mesleki teminatlarının sağlanmasının, yargı bağımsızlığı bağlamında önemini vurguluyor. Parti, hakimlere coğrafi teminat sağlanacağını ve bu hükmün Anayasa'ya ekleneceğini taahhüt ediyor.

Yargı mensupları hakkındaki disiplin işlemlerinde adil yargılanma hakkının gerekleri gözetiliyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi, reform öneri metninde HSK'nın disiplin kararlarına ilişkin yargı mecralarına başvuruyu engelleyen hükmün değiştirileceğini vurguluyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde HSK'nın hakimler ve savcılar hakkında verdiği tüm kararların yargı denetimine tabi tutulacağını taahhüt ediyor. Reform öneri metninde hakim ve savcılarının meslekten çıkarmalara ilişkin kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi'ne, diğer kararlarına karşı ise Danıştay'a dava açılacağı taahhüt ediliyor.



Mali bağımsızlığın sağlanması; yargı için yeterli kaynak ayrılıyor mu? bütçe süreçlerine yargının katılımı sağlanıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek partisi bu ölçüt çerçevesinde reform öneri metninde herhangi bir reform önerisi sunmuyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti bu ölçüt çerçevesinde reform öneri metninde herhangi bir reform önerisi sunmuyor.

## Yargının İçsel Bağımsızlığı

Yargı kurulunun yargı kökenli üyelerinin belirlenmesi için yapılacak seçimde yargının tüm düzeylerinin temsil edilmesi sağlanıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde HSK'nın oluşumunda Yargıtay ve Danıştay'ın seçeceği üyelerle temsil edilmesini öneriyor. Ayrıca Barolar Birliği'nin de HSK'nın oluşumunda temsil edilmesini öneriyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde Yargıtay, Danıştay, Barolar Birliği ve hakimler ve savcıların seçeceği üyelerin ağırlıkta olacağı bir HSK yapılması öneriyor.

Yüksek Mahkemeler ile her bir yargıç/mahkeme arasındaki ilişkide içsel bağımsızlığın gereklerine uyulması sağlanıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform metninde bu ölçüt çerçevesinde bir değişiklik önerisine rastlanmıyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde bu ölçüt çerçevesinde bir değişiklik önerisine rastlanmıyor.

Davaların mahkemelere önceden belirlenmiş nesnel ölçütler çerçevesinde dağıtılması sağlanıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform metninde bu ölçüt çerçevesinde bir değişiklik önerisine rastlanmıyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde bu ölçüt çerçevesinde bir değişiklik önerisine rastlanmıyor.

Yargı mensupları hakkındaki performans değerlendirme süreçlerinin nesnel ve şeffaf olması; ilgililere bu süreçlere katılma ve bu konudaki kararlara karşı yargı yoluna başvurma olanağı tanınıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde yargının hesap verebilirliği ve şeffaflığının sağlanacağını vurguluyor
- Bu amaçla, makul sürede yargılamada kararlara erişim, hâkimlerin performansı gibi kriterler çerçevesinde bir performans izleme sistemi geliştirileceğini belirtiyor.
- “Yargıda durum analizi” türünden raporların yayınlanacağını belirtiyor.
- Reform öneri metninde HSK'nın disiplin kararlarına ilişkin yargı mecralarına başvuruyu engelleyen hükmün değiştirileceğini vurguluyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde HSK'nın hakimler ve savcılar hakkında verdiği tüm kararların yargı denetimine tabi tutulacağını taahhüt ediyor. Reform öneri metninde hakim ve savcılarının meslekten çıkarmalara ilişkin kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi'ne, diğer kararlarına karşı ise Danıştay'a dava açılabilmesi taahhüt ediliyor.
- İyi Parti performans değerlendirme süreçlerinde Venedik Komisyonu raporlarında belirtilen kriterlere uyulacağını belirtiyor.



## > ŞEFFAF, KATILIMCI, HESAP VEREBİLİR, ETKİN YEREL YÖNETİMLER

Yerel topluluklar, bütçenin oluşturulması ve harcanması (bütçenin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi) konularında katılımcı mekanizmalar yoluyla karar alma sürecine dahil ediliyorlar mı?



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi bu ölçüt çerçevesinde reform öneri metninde herhangi bir reform önerisi sunmuyor.



### İYİ PARTİ

- Bütçe planlaması, uygulanması ve değerlendirilmesi konularında yerel toplulukların süreçlere katılımlarına yönelik bir düzenleme bulunmuyor.

Belediye meclislerinin, ulusal partilerden yerel bazlı siyasi oluşumlara ve siyasal parti aidiyeti olmayan kent inisiyatiflerine denk çeşitli renkler barındırmaları sağlanıyor mu?



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



### İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde yerel yönetimlerin demokratiklik ve katılımı esas alan şekilde yeniden düzenleneceğini taahhüt ediyor. Ancak çoğulculuk ve katılımı arttıracak somut mekanizmalar reform öneri metninde somutlaştırılmıyor.



Merkez ve yerel yönetimler arasındaki ilişkinin denge denetlemeli olması için yerel yönetimler mali özerkliğe sahip kılınıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde yerel yönetimleri idari ve mali açıdan güçlendireceğini vurguluyor. Yerel yönetimlerin gelirleri ile ilgili olarak genel bütçeden aldıkları payların artırılması, yerel vergi ve harçlar sistemi yeniden düzenlenerek yerel yönetimlerin öz kaynaklarının artırılması bu ölçüt çerçevesindeki öneriler arasında bulunuyor.

Aktif ve etkin iç denetim uygulamaları için, iç denetim süreci, iç denetçilerin üst düzey yerel yöneticilere tabi olarak gerçekleştirilmesine dayalı olmaktan çıkarılıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde yerel yöneticilerin sorumluluğunun sadece kurallara ve süreçlere uygun davranmakla sınırlandırılmayacağını, yapılan işlemlerin sonuçlarından da sorumlu olacağını belirtiyor. Vatandaş denetimi ve hukuka uygunluk denetimi mekanizmalarını yeniden düzenlenerek, mali denetim sisteminin, kapsam ve nitelik açısından yeterli hale getirileceğini taahhüt ediyor.



Yerel yönetimlerin iç işleyişlerinin demokratik olmasını sağlamaya dönük denge ve denetleme sistemi, iyi uygulama örnekleri olarak karşımıza çıkan ombudsmanlık vb. mekanizmalarla takviye ediliyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti yerel yönetimlerde vatandaş denetimi ve hukuki denetim mekanizmalarını kuvvetlendirme kapsamında Yerel Yönetim Ombudsmanlığı kurulacağını belirtiyor.

Yerel yönetimlerde karar vericilerin bireysel mali varlıklarının şeffaflığını sağlamaya dönük uygulamalar kurumsallaştırılıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.

Belediye meclislerinin ve belediye başkanının faaliyetlerinin halka şeffaf bir şekilde sunulmasına dayanan halk günleri gibi iyi uygulamalar yoluyla, hesap verebilirliğe dair sivil mekanizmalar oluşturuluyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.

Bilgi iletişim teknolojilerinin sunduğu imkanlardan da yararlanarak, belediye meclisleri gibi organların faaliyetleri online gerçekleştiriliyor mu? Başta meclis olmak üzere yerel yönetimlerdeki tüm faaliyetler ve karar alma süreçleri vatandaşlara açık hale getiriliyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu imkanlardan da yararlanarak, yerel toplulukları oluşturan bireyler veya gruplar yerel yönetimlere karar önerilerini sunabilecek hale getiriliyorlar mı? Belediye meclislerinin ve dahi bir bütün olarak yerel yönetimlerin bu önerilere yanıt vermeleri sağlanıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin reform öneri metninde bu ölçüte ilişkin herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.



# > TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Temel hak ve özgürlükler garanti altına alınıyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde yasama ve yürütme organlarının yatay hesap verebilirliğine ek olarak dikey düzeyde hesap verebilirliğinin de güçlendirileceği vurguluyor.
  - Sivil ve siyasal hakların güçlendirilmesi ve bu hakların hukuk devleti mekanizmasıyla güvence altına alınması;
  - İfade hürriyeti kapsamında, bilim ve sanat hürriyeti, toplantı hürriyeti, basın hürriyeti gibi özgürlük alanlarının uluslararası sözleşmelere uygun olarak genişletilmesi ve hukuk devleti mekanizmalarıyla güvence altına alınacağı taahhüt ediliyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem önerisinde temel hak ve özgürlüklere ilişkin bölümde dikkat çekici olan reform hedeflerinden bazıları:
  - Sivil toplumun güçlendirilmesi ve hak savunuculuğunun önündeki engellerin kaldırılması;
  - Sivil toplumun karar alma süreçlerine katılımının sağlanması;
  - Düşünce ve ifade özgürlüğü önündeki her türlü baskının ortadan kaldırılması;
  - Barışçıl protesto hakkının kullanılması önündeki engellerin kaldırılması;
  - Cumhurbaşkanı'na hakaret suçunun kaldırılması ve bunun genel hakaret suçu kapsamına alınması;
  - Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve korumak için kanuni ve idari düzenlemelerin yapılması;
  - Kadın haklarına yönelik olarak Türk Ceza Kanunu'nda kadın cinayeti ve kadına karşı şiddet suçu düzenlenmesi. Bu suçları işleyenlerin ceza indirimlerinden faydalanmasının önüne geçilmesi ve cezaların ağırlaştırılması;
  - Kadın milletvekili sayısını artırmaya yönelik düzenlemeler;
  - İstanbul Sözleşmesi'nin tekrar yürürlüğe girmesi için girişimlerde bulunması ve Sözleşme kapsamındaki düzenlemelerin yapılması.





## > ETKİN, BAĞIMSIZ VE ÇOĞULCU SİVİL TOPLUM

Sivil toplum kuruluşlarının bağımsızlığını sağlayan mekanizmalar var mı?



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde temel haklar ve özgürlükler kapsamında, sivil ve siyasal hakların hukuk devleti mekanizmalarıyla güvence altına alınacağını taahhüt ediyor. Ancak sivil toplum alanının bağımsızlığını ve etkinliğini sağlayacak/arttıracak somut önerilere reform öneri metninde yer vermiyor.



### İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde sivil toplumun güçlendirileceği ve hak savunuculuğunu özgürce yapmaları için önlerindeki engellerin kaldırılarak demokrasiye olan katkılarının artırılacağını taahhüt ediyor.

Sivil toplum kuruluşlarının aktivitelerini serbestçe gerçekleştirmesini sağlayacak düzenlemeler öneriliyor mu? Sivil toplum kuruluşlarının hakları ve hukuku eşit şekilde korunuyor mu?



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde temel haklar ve özgürlükler kapsamında sivil ve siyasal hakların hukuk devleti mekanizmalarıyla güvence altına alınacağını taahhüt ediyor. Ancak sivil toplum alanının bağımsızlığını sağlayacak somut önerilere reform öneri metninde yer vermiyor.



### İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde sivil toplumun güçlendirileceği ve hak savunuculuğunu özgürce yapmaları için önlerindeki engellerin kaldırılacağını ve demokrasiye olan katkılarının artırılacağını taahhüt ediyor. Ancak bunu sağlamaya yönelik somut düzenlemeler reform öneri metninde bulunmuyor.



Sivil toplum kuruluşlarının politika yapım süreçlerine etkin katılımını sağlayacak düzenlemeler öneriliyor mu?



## GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde temel haklar ve özgürlükler kapsamında sivil ve siyasal hakların hukuk devleti mekanizmalarıyla güvence altına alınacağını taahhüt ediyor. Ancak sivil toplum kuruluşlarının politika yapım süreçlerine etkin katılımını sağlayacak somut önerilere reform öneri metninde yer vermiyor.



## İYİ PARTİ

- İyi Parti reform öneri metninde sivil toplum kuruluşlarının politika yapım süreçlerine katılımı bağlamında aşağıdaki taahhütleri vurguluyor:
  - Meslek ve sivil toplum kuruluşlarının Meclis komisyonlarında yasa yapım süreçlerine etkin katılımı;
  - Türk yerel yönetim sisteminin diğer paydaşlarla işbirliği yapan, çağdaş hizmet uygulamalarını kullanan, etkin seffaf, demokratik, hesap verebilir, katılımcı bir yapıya kavuşturulması.



## > ÖZGÜR BASIN VE MEDYA



### GELECEK PARTİSİ

- Gelecek Partisi reform öneri metninde basın hürriyeti alanının tarafı olunan uluslararası sözleşmelere uygun olarak genişletmeyi ve hukuk devleti mekanizmalarıyla güvence altına almayı taahhüt ediyor. Bunun dışında basın ve medya özgürlüğünü genişletecek ve güvence altına alacak somut reform önerilerine metinde rastlanmıyor.



### İYİ PARTİ

- İyi Parti'nin sistem önerisinde medya alanındaki baskıların kaldırılacağı ve haber verme özgürlüğü tesis edilerek, haber alma özgürlüğünün sağlanacağı belirtilmektedir. Medya ve basın özgürlüğünün sağlanmasına yönelik aşağıdaki değişikliklerin yapılacağı belirtiliyor:
  - Objektif bağımsız denetim kurumları aracılığıyla siyasetin medyadan medyanın da siyasetten yaralanmasını engellemek için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması;
  - Basın ve medya sahiplerinin diğer iş kollarındaki yatırımlarının Rekabet Kurumu tarafından sıkı denetimi;
  - Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve Basın İlan Kurumu gibi düzenleyici ve denetleyici kurumların yapılarının ve çalışma esaslarının medya özgürlüğün tesis edecek ve tüm basın ve medya kuruluşlarına eşit ve objektif bakıp değerlendirecek şekilde değiştirilmesi;
  - Medya ve basın faaliyetlerinin özgürce yapılabilmesi için gerekli sendikal ve hukuki düzenlemenin yapılması.



Denge ve Denetleme Ağı'nın etkin denge ve denetleme sistemi bileşenleri üzerinden siyasi partilerin reform öneri metinlerinin değerlendirilmesi aşağıda Ađ'ın genel denge ve denetleme ölçütleri üzerinden değerlendirilmiştir. Sağlıklı işleyen bir denge ve denetleme sistemine dair 9 ölçütümüz aşağıda sıralanmıştır. Bu ölçütler çerçevesinde incelenen reform öneri metinlerinin denge ve denetleme yönünden karnesi aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Denge ve Denetleme Ölçütleri		 GELECEK PARTİSİ	 İYİ PARTİ
<b>ÖLÇÜT 1</b> Devletin yetkileri, organlar arasında eşit ölçüde paylaştırılmalı ve her bir organ kendine has yetkilere sahip olmalı.	Erkler arasında devlet otoritesine dair eşit yetki paylaşımı hem yetkilerin net tanımlanmasına hem de gücün tek erkte toplanmasının önünde engeldir. Bu çerçevede yasama erki kanun yapma ve yürütmeyi denetleme, yürütme organı yasaların uygulanması; yargı organı ise yasaların yorumlanma anyasaya uygunluk ve ihlallere ilişkin karar verme gücüne sahiptir.	+++	+++
<b>ÖLÇÜT 2</b> Erklerin seçimi kuvvetler ayrılığına uygun şekilde yapılmalıdır.	Her organın yetkilileri, kuvvetler ayrılığına uygun olarak, aşamalı aralıklar ve farklı prosedürlerle ve kısmen farklı seçmenler tarafından farklı zamanlarda gerçekleşmelidir. Bu şekilde devlet organlarında çoğulculuk ve etkin temsil sağlanarak denge ve denetleme tahsis edilmiş olur.	+++	+++
<b>ÖLÇÜT 3</b> Her erk, diğerini denetleyici anayasal yetki, hak ve sorumluluğa sahip olmalıdır.	Her organ diğer organların faaliyetlerini inceleme ve gerekli durumlarda, anayasal yetkilerini kullanarak, söz konusu faaliyetleri kısıtlama hak ve sorumluluğuna sahiptir. Bu sayede organların kendi yetki alanlarında kalmaları sağlanmış ve her birinin diğerini denetleme yetkisi taşımasıyla gücün bir organ-da yoğunlaşmasının önüne geçilmiş olur.	+++	+++
<b>ÖLÇÜT 4</b> Hesap verebilirlik sağlanmalı	Devlet dahil olmak üzere, tüm özel ve tüzel kişiler ile kamu kurumları, hukuk önünde hesap verebilir konumda olmalıdır. Bu sayede hesap verebilirlik ve bunu sağlayan denetim mekanizmaları oluşmuş olur ve bunlar tüm kişiler ve kurumlar için geçerli olmuş olur. Bu ayrıca toplumsal eşitliğin sağlanması açısından da önemlidir.	+++	+++
<b>ÖLÇÜT 5</b> Temel hak ve özgürlükler garanti altına alınmalı	Temel hak ve özgürlükleri, uluslararası norm ve anlaşmalara uygun olarak garanti altına alınır. Bu sayede, insan hak ve özgürlüklerinin uygulamada koruma altına alınması sağlanmış olur.	++	+++



## Denge ve Denetleme Ölçütleri



		GELECEK PARTİSİ	İYİ PARTİ
<b>ÖLÇÜT 6</b> Güçlendirilmiş yerel yönetimler olmalı	Yönetim sorumlulukları ve kaynaklar, alt yönetim kademelerine devredilir. Bu sayede, yerinden karar alınmasını sağlayan güçlü yerel yönetimler, merkezi idare üzerinde denge-leyici bir rol oynayabilirler.	-	++
<b>ÖLÇÜT 7</b> Seçim sistemi, toplumdaki farklılıkların temsil edilmesini sağlamalı	Seçim sistemi, her vatandaşın özgürce katılımı ve farklı siyasi görüşlerin serbestçe rekabet edebilmesini sağlayacak şekilde düzenlenir. Bu sayede farklı siyasal kesimlerin temsili sağlanarak, çoğulculuğu garantileyen bir seçim sistemi ve dolayısıyla tüm siyaset üzerinde etkili bir denetim mekanizması hayata geçirilmiş olur.	++	++
<b>ÖLÇÜT 8</b> Resmi bilgiye erişim hakkı güvence altına alınmalı	Bu sayede yapılan tüm resmi işlemler ve tasarruflar hakkında bilgi sahibi olan vatandaşlar ile medya, sivil denetim rolünü üstlenme fırsatına sahip olur.	++	++
<b>ÖLÇÜT 9</b> Karar alma süreçlerine katılım hakkı güvence altına alınmalı	Bu sayede denge ve denetleme sistemi içinde önemli bir güce sahip olan kamuoyunun bu işlevini yerine getirmesi sağlanmış olur. Bunun için katılım kanallarının açık olması, katılım araçlarının sağlanmış olması gereklidir.	++	+++

**Açıklama:** Bu değerlendirmede sadece ilgili siyasi partilerin reform öneri metinleri dikkate alınmıştır.

- İlgili ölçüt bağlamında herhangi bir reform önerisi bulunmamaktadır.
- + Ölçütle ilgili genel taahhütlerin bulunmakta fakat detaylandırılmamakta.
- ++ Ölçütle ilgili somut detaylar belirtilmekte fakat ölçütü karşılayacak tüm unsurlar belirtilmemiş.
- +++ Ölçütle ilgili somut detaylar belirtilmiş ve bunlar büyük ölçüde ilgili ölçütü karşılıyorlar.



DENGEVE  
DENETLEME AğI



[dengedenetleme.org](http://dengedenetleme.org)



[dengevedenetlemeagi@birarada.org](mailto:dengevedenetlemeagi@birarada.org)



[DengeDenetleme](https://www.facebook.com/DengeDenetleme)



[DengeDenetleme](https://www.twitter.com/DengeDenetleme)